

Charles Wheelan (n. 1966) este profesor de economie și politici publice la Centrul Rockefeller al Colegiului Dartmouth și fost corespondent pentru *The Economist*. De-a lungul timpului, a scris articole pentru *Chicago Tribune*, *New York Times* sau *Wall Street Journal*. Prima sa carte, *Naked Economics: Undressing the Dismal Science* (2002), o introducere accesibilă și captivantă în economie, a devenit rapid bestseller și a fost tradusă în peste zece limbi. De un succes similar s-au bucurat apoi și *Naked Statistics: Stripping the Dread from the Data* (2013) și *Povestea banilor (Naked Money: A Revealing Look at What It Is and Why It Matters, 2016)*, în care Charles Wheelan își propune să explice pe înțelesul tuturor, cu ajutorul statisticii și politicilor monetare, cum funcționează lumea în care trăim.

CHARLES WHEELAN

POVESTEA
BANILOR

Traducere din engleză
de Simona Drelciuc

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Cristian Negoită
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

Charles Wheelan
Naked Money: A Revealing Look at What It Is and Why It Matters
Copyright © 2016 by Charles Wheelan
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2020, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Wheelan, Charles
Povestea banilor / Charles Wheelan; trad. din engleză
de Simona Dreliciuc. – București: Humanitas, 2020
Index
ISBN 978-973-50-6792-2
I. Dreliciuc, Simona (trad.)
336

EDITURA HUMANITAS
Piata Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Cuprins

Mulțumiri	9
Introducere	11

PARTEA I CE SUNT BANII

1. Ce sunt banii?	23
2. Inflație și deflație	40
3. Știința, arta, politica și psihologia prețurilor	63
4. Credit și crize	85
5. Băncile centrale	108
6. Ratele de schimb și sistemul financiar global	136
7. Aurul	169

PARTEA A II-A DE CE SUNT IMPORTANTI

8. O scurtă incursiune în istoria monetară a Statelor Unite	191
9. 1929 și 2008	220
10. Japonia	253
11. Moneda euro	272
12. Statele Unite și China	293
13. Viitorul banilor	311
14. Îmbunătățirea operațiunilor sistemului bancar central	331

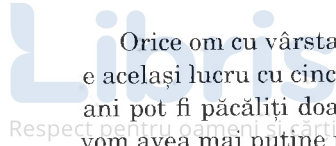
Note	359
Indice	383

Ce sunt banii?

Care este scopul acestor mici obiecte rotunde sau hârtii care, în sine, nu par a avea vreo utilitate, și totuși, contrar mersului firesc al lucrurilor, trec dintr-o mână într-alta, la schimb cu alte lucruri mai utile – sau nu –, pentru care toți sunt atât de dornici să renunțe la propriile bunuri. — Carl Menger, fondator al Școlii austriece de economie, 1892¹

În 2009, Coreea de Nord a făcut ceva neobișnuit, chiar și după standardele nord-coreene. Țara a emis o monedă nouă, care tăia două zerouri din toți banii. Astfel, un won din noua monedă a fost declarat echivalentul a o sută de woni din vechea monedă.² Trucul acesta nu e neapărat ceva nou. În trecut, numeroase țări au emis noi monede, cu mai puține zerouri, ca metodă de a opri inflația. În 1994, Brazilia a creat o monedă cu totul nouă, realul, care a înlocuit realul cruzeiro, afectat de inflație. Guvernul a anunțat că fiecare real nou-nouț va valora 2.750 de reali cruzeiro.

Nimic din cele de mai sus nu e bun sau rău pentru cumpărători, atâta timp cât vechea monedă poate fi ușor schimbată în cea nouă. Imaginați-vă dacă Statele Unite nu ar mai avea bancnota de un dolar, iar toate prețurile ar fi în penny. Apoi, într-o zi, guvernul anunță că penny-i nu mai sunt acceptați ca monedă legală și că acum o sută de penny ar putea fi schimbați într-o monedă nouă, dolarul, după care toate prețurile ar fi cotate în dolari. Un produs care înainte costa două sute de dolari acum ar costa doar doi. Din punctul de vedere al puterii de cumpărare, nu s-ar schimba prea multe. Cei care înainte aveau mulți penny ar avea acum mulți dolari. Conturile bancare ar fi și mai ușor de convertit, fiecare cont pierzând două cifre. Prețurile ar părea acum mai mici (înțelegem astfel de ce este folosită ca metodă de luptă contra inflației), însă, din punctul de vedere al averii acumulate, bogații ar fi tot bogați, iar săracii, tot săraci, doar că în dolari, în loc de penny.

Orice om cu vârsta de peste șase ani pricepe că cinci dolari e același lucru cu cinci sute de penny (și chiar și copiii de șase ani pot fi păcăliți doar de câteva ori). Nu înseamnă decât că vom avea mai puține monede în buzunare. Magazinele nu vor mai accepta penny, dar, dacă găsim vreo trei sute sub pernele de la canapea, le putem duce oricând la o bancă pentru a le schimba în dolari. Brazilienii au avut la dispoziție în jur de un an să-și schimbe vechii reali cruzeiro în noii reali. Unele țări europene, precum Germania, au susținut că vor schimba oricând vechile monede și bancnote (mărcile) în euro, chiar dacă aceștia au trecut de la vechea marcă la euro acum mai bine de cincisprezece ani.

Însă Coreea de Nord nu e ca alte țări. Când a adoptat noua reformă monetară, guvernul a anunțat că doar o sumă limitată din vechea monedă poate fi schimbată în cea nouă – în jur de 690 de dolari la rata oficială de schimb (și doar 35 de dolari la rata de pe piața neagră).^{*} Toți cei ce dețineau sume mari din vechea monedă aveau să-și vadă o mare parte din avere distrusă. Acesta era și scopul. Guvernul nord-coreean devenise extrem de incomodat de activitățile de pe piața neagră, desfășurate în afara economiei oficiale raționalizate a țării. Traderii de pe piața neagră aveau rezerve imense de numerar. Cu o simplă semnătură (sau cu ce altă metodă alege Liderul Suprem să promulge legislația), guvernul a confiscat cea mai mare parte a acelei rezerve ilicite.

Bineînțeles, numeroși cetățeni nord-coreeni care n-ar fi vrut să moară de foame în iarnă și în primăvară acumulasera și ei

^{*} Rata oficială de schimb nu reflectă întotdeauna valoarea de piață a unei monede, mai ales într-o țară precum Coreea de Nord. Datorită faptului că wonul coreean este în esență complet lipsit de valoare în afara țării, nimeni din restul lumii nu se grăbește să acumuleze rezerve în această monedă. Drept rezultat, oricine ar vrea să schimbe woni pe o altă monedă internațională mai valoroasă, precum dolarul sau yuanul chinez, va afla că wonul valorează mult mai puțin decât spune guvernul. De exemplu, cursul oficial de schimb dintre won și dolar, la sfârșitul lui 2013, era de 96 de woni pentru un dolar. Cursul de pe piața neagră – cursul la care valutiștii sunt de acord să schimbe dolari pe woni – era de 8.000 de woni pentru un dolar. (James Pearson, „Black Market Gets Some Respect in North Korea“, în *New York Times*, 4 noiembrie 2013.)

rezerve de numerar. După anunțul noii reforme, puținele știri care ne-au parvenit din Coreea de Nord făceau referire la „haosul din piețe și gări“, oamenii grăbindu-se acasă să-și schimbe banii în noua monedă.³ Nord-coreenii au avut la dispoziție doar douăzeci și patru de ore pentru a-și schimba cota de bani vechi alocată în noua monedă. Un transfug i-a povestit jurnalistei Barbara Demick de la *The New Yorker*: „Într-o zi ne-am pierdut toți banii. Au existat oameni spitalizați, în stare de șoc.“⁴

Guvernul nord-coreean a transformat o monedă cu o anumită valoare într-una complet lipsită de valoare. Puterea aceasta este destul de neobișnuită.

Și mai neobișnuit este atunci când o comparăm cu ceea ce se întâmpla în Statele Unite în exact același timp. Ca reacție la criza financiară din 2008, Rezerva Federală „injecta masiv lichidități“ în sistemul financiar. Conceptul de lichiditate va fi analizat în detaliu ceva mai târziu. Momentan, ideea de bază este că Rezerva Federală făcea tot ceea ce-i stătea în putință ca să scadă rata dobânzii, astfel încât băncile, afacerile și consumatorii aflați în dificultate să aibă acces mai ușor la credite după prăbușirea pieței imobiliare. Însă iată care este partea bizară pe care doar nord-coreenii o pot egala: Rezerva Federală și-a îndeplinit obiectivul creând bani noi. Din nimic. La Banca Rezervei Federale din New York, există o cameră fără ferestre în care traderii au creat pur și simplu bani electronici noi și i-au folosit pentru a cumpăra active financiare în valoare de miliarde de dolari. Între ianuarie 2008 și ianuarie 2014, Rezerva Federală a injectat în jur de 3 trilioane de dolari noi în economia americană.⁵

Acum un minut banii nu existau; apoi, deodată, un trader care acționează din partea Rezervei Federale cumpără obligațiunile unor instituții financiare și plătește aceste titluri de valoare prin fonduri electronice, transferate în conturile firmelor care le vând. Bani noi. Bani care nu existau cu câteva secunde înainte. *Clic*. Acesta este sunetul făcut de un tip care stă în fața calculatorului în Banca Rezervei Federale din New York și creează 1 miliard de dolari, pe care îi folosește pentru a cumpăra active de la Citibank. *Clic, clic*. Încă 2 miliarde.

În timp ce liderul nord-coreean lua banii cu valoare și-i transforma în nimic, oficialii federali făceau exact opusul: creau bani din nimic. Nici wonul nord-coreean și nici dolarul american nu au valoare intrinsecă. Nimeni nu poate duce vreuna din aceste monede înapoi la guvernul emitent cerând ceva tangibil în schimb, precum aur sau ulei pentru gătit (deși în Statele Unite măcar nu ai fi trimis la muncă silnică dacă vii cu astfel de pretenții). Coreea de Nord poate face ca valoarea banilor să dispară dintr-odată, în timp ce Statele Unite pot crea bani noi, pentru că banii din ambele țări nu sunt decât hârtie, sau biți și byți pe ecranul calculatorului.

Și astfel ajungem la a treia ciudățenie, care se întâmplă cam în același timp când Coreea de Nord anula valoarea banilor și Statele Unite îi crea din nimic: prizonierii americani își desfășurau mare parte a tranzacțiilor folosind pungi de macrou. Da, de pește.

Prizonierii din America nu au voie să dețină bani. De regulă, aceștia au, în schimb, un cont deschis la magazinul penitenciarului, unde pot achiziționa diverse mărunțișuri. Neexistând bani care să circule, bunurile vândute la magazin pot fi folosite drept monedă: timbre poștale, batoane proteice și așa mai departe. Istoria ne-a învățat că acest tip de comerț devine mult mai facil atunci când există o înțelegere nescrisă asupra unei singure unități de schimb, precum țigările în taberele de prizonieri din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Produsul care a devenit standardul de aur în închisorile americane după interzicerea fumatului în 2004 este punga de macrou.⁶ (Acesta se găsește la pungă, și nu la conservă, pentru ca prizonierii să nu aibă la îndemână obiecte ascuțite.) Pungile de macrou sunt ușor de transportat și de depozitat. În mod straniu, macroul nu este foarte căutat în afara închisorilor, nici chiar în magazinele cu reduceri. Însă, în spatele gratiilor, macroul se vinde mai bine decât tonul, crabul, puiul sau stridiile – în mare parte datorită faptului că o pungă de macrou se vinde pentru aproximativ un dolar la cantină, astfel că e destul de ușor să gândești în dolari când folosești aceste pungi de macrou. Spre deosebire de dolar sau de won, macroul are valoare intrinsecă. Oricând vrei, îl poți mânca.

De fapt, dacă economia coreeană și cea americană ar funcționa pe bază de pungi de macrou, nici Liderul Suprem și nici Rezerva Federală nu ar putea face ce au făcut. Liderul Suprem n-ar putea apărea la televizor declarând că macroul nu mai are acum nici o valoare. E tot macrou. Da, ai fi poate arestat dacă ai încerca să-l schimbi pe o haină de iarnă, dar îl poți păstra oricând în pivniță și-l poți mânca în timpul perioadelor repetate de foamete. Nimeni nu poate declara nevaloros ceva ce are de fapt valoare. Într-adevăr, guvernul ar putea încerca să confişte macroul, însă acesta ar fi un obiectiv diferit și destul de dificil.

În mod similar, Rezerva Federală americană nu poate genera instantaneu milioane de pungi de macrou din neant. Nimeni din clădirea Rezervei Federale din New York nu poate apăsa un buton care să producă pungi de macrou la Citibank. *Clic, clic, clic*. Acesta este sunetul nici unei pungi de macrou create.

Cum au devenit banii atât de ciudați? Prima și cea mai importantă idee este aceea că banii nu sunt sinonimi cu averea. O casă înseamnă avere. Poți locui în ea sau o poți închiria. O pungă de orez este avere, de asemenea. Îl poți vinde, îl poți mânca, planta sau depozita sau poți face toate acestea mai târziu. Însă o pungă de orez – spre deosebire de o casă – este o marfă relativ uniformă, care îi dă potențială valoare ca mediu de schimb. Poți accepta o pungă de orez ca plată din partea cuiva chiar dacă nu-ți place orezul, așa cum și prizonierii cărora nu le place peștele uleios sunt dispuși să facă comerț cu pungi de macrou. De ce? Pentru că multor altor oameni le place orezul (sau macroul). Orezul are valoare pentru mine în parte pentru că acesta are valoare pentru alții. Aceasta este o trăsătură-cheie a tuturor mărfurilor care au servit drept mediu de schimb de-a lungul timpului în majoritatea țărilor: sarea, aurul, țigările, dinții de delfin, salbele de scoici, pieile de animale.

Acum să extindem puțin exemplul și să spunem că aveți în pivniță zece saci de orez de câte cincizeci de livre fiecare. Ați prefera să nu-i cărați după voi când faceți afaceri. Astfel, creați zece certificate de hârtie, scrise elegant și semnate, cu promisiunea de a schimba prezentul certificat pentru un sac de cincizeci de livre de orez. Dați un certificat unui specialist care vă dă o lecție de golf. Îi explicați astfel că el, sau oricine are asupra

sa respectivul certificat, poate veni și cere sacul de orez din pivniță oricând dorește. Ați creat astfel banii de hârtie, însă bani de hârtie susținuți de un bun (sacii de orez).

Iar când specialistul în golf folosește certificatul pentru a plăti femeia care-i plimbă câinele, ați creat o monedă de hârtie care circulă. Oricine deține certificatul și decide că vrea orezul poate veni să-l revendice. Altfel, sacii de orez vor sta în pivniță ceva timp, oamenii folosind certificatul în scopuri comerciale. Iar ironia este aceasta: atâta timp cât cei care folosesc certificatele pentru orez sunt convinși că îl pot revendica oricând, majoritatea nu se vor simți presați să o facă. Este însă la fel de adevărat că dacă există chiar și cea mai mică îndoială cu privire la valoarea acestor certificate pentru orez – îndoială justificată sau nu – vei avea o mulțime de oameni fluturând certificate, bătându-ți la ușă și cerându-și orezul. Aceasta este o trăsătură potențial destabilizatoare nu doar pentru banii bazați pe bunuri, dar și pentru sistemul financiar în general. Chiar și cele mai complexe sisteme financiare pot avea succes sau pot eșua în funcție de percepția oamenilor cu privire la posibilitatea lor de a reuși sau de a eșua.

În al doilea rând, banii moderni funcționează pe bază de încredere. Gândiți-vă la situația ciudată a rupiilor indiene. Conform Băncii de Rezerve din India, orice bancnotă murdară sau ruptă este acceptată în comerț atâta timp cât are două numere din serie vizibile (așa cum se întâmplă și cu moneda americană).^{*} Dacă aduci la bancă o bancnotă indiană boțită, murdară sau ruptă, legea spune că bancnota deteriorată trebuie să fie înlocuită cu una nouă. Cu toate astea, pe străzile din Mumbai va fi foarte greu să găsești pe cineva care să accepte o bancnotă ruptă sau foarte uzată, chiar dacă seria este foarte vizibilă în întregime. Nici un vânzător, taximetrist sau vânzător ambulant – și deci nimeni care are de făcut tranzacții cu aceștia. Nimeni nu vrea să fie fraierul care trebuie să care bancnota murdară la bancă. *Bineînțeles, dacă oamenii ar accepta pur și*

^{*} Orice monedă declarată a fi oficială de către un guvern trebuie să fie acceptată în țara respectivă pentru toate datoriile publice sau private. Poate că bancnota de 20 de dolari pe care o aveți în portofel nu are nici o valoare intrinsecă, însă este moneda oficială în Statele Unite.

simply bancnotele murdare, nimeni nu ar trebui să le care la bancă. În Statele Unite, am acceptat bancnote rupte, boțite, bancnote cu desene și numere de telefon scrise pe ele, bancnote lipite cu bandă scotch și chiar bancnote cu fața lui George Washington decupată de la mijloc. Dacă are două numere din serie când mi-o înmânează tipul de la Starbucks, o iau. Și la fel va face toată lumea (tocmai de aceea o și iau).

Nu și în India. Nimeni nu va accepta rupii rupte, pentru că nimeni nu acceptă rupii rupte. Bineînțeles, când călătoresc în India, refuz să accept rupii în stare proastă – perpetuând astfel întregul fenomen.

În mod straniu, în Somalia, la începutul anilor 2000, s-a întâmplat exact opusul: banii fără nici o valoare legală erau în plin avânt. Moneda aleasă pentru tranzacțiile minore era șilingul somalez, aceasta neavând statutul de monedă legală. (În tranzacțiile mai importante se foloseau, de regulă, dolarii.) Din cauza unui război civil de durată, Banca Centrală a Somaliei a fost închisă, un guvern federal de tranziție având cumva sarcina de a gestiona politica monetară, însă autoritatea acelei entități nu s-a extins cu mult dincolo de Mogadishu, capitala țării. Din punct de vedere legal, în acel moment șilingul somalez eram cam la fel de legitim ca și banii de Monopoly. Bancnotele aflate în circulație fuseseră emise cu două decenii în urmă, de către un guvern care nu mai exista. După cum au observat și jurnaliștii de la *The Economist*: „Folosirea bancnotelor de hârtie reprezintă de obicei un semn al încrederii în guvernul care le-a emis.”⁷ În cazul Somaliei, timp de câteva decenii^{*} nu a existat nici un guvern. Și totuși moneda – simple bucăți de hârtie – a continuat să circule. De ce?

Răspunsul simplu este că oamenii acceptau șilingul somalez pentru că așa voiau. Dacă săpăm puțin mai adânc, putem găsi alte câteva motive. În primul rând, șilingul este util ca mijloc de schimb pentru tranzacțiile minore. Exact așa cum prizonierii sunt obișnuiți să calculeze prețurile și să efectueze tranzacții în pungi de macrou, somalezii erau obișnuiți să cumere pâine și ceai cu șilingi. Toată lumea știa cam câți șilingi

^{*} Guvernul de tranziție și-a încheiat mandatul în 2012, iar Banca Centrală a Somaliei a fost redeschisă.

ar trebui să coste un săpun. În al doilea rând, Somalia are un sistem de caste și de înrudire foarte bine încheiat. În absența unui guvern, acest sistem a funcționat ca un liant social care a asigurat încrederea în moneda țării. Membrii acestor caste se așteptau ca ceilalți membri să accepte șilingii. După cum a explicat și publicația *The Economist* la acel moment: „Banii de hârtie au întotdeauna nevoie de consimțământul tacit al utilizatorilor că îi vor putea schimba pentru lucruri reale. În Somalia însă, acest pact este cu atât mai puternic: un individ care sfidează sistemul riscă să-și pericliteze atât propria reputație, cât și pe cea a clanului său.”⁴⁸

În cele din urmă, în acest caz absența completă a unui guvern funcțional a fost benefică pentru banii de hârtie. Rezerva de șilingi era mai mult sau mai puțin fixă pentru că nu exista un guvern care să tipărească mai mulți bani. În comparație, guvernele cvasifuncționale tipăresc adesea bancnote în mod nesăbuit, în încercarea de a rămâne la putere. (Vezi rubla bielorusă, introdusă în anii 1990 și cunoscută apoi sub numele de „iepu-raș”, în parte datorită unui iepure tipărit pe bancnotă, dar și pentru capacitatea remarcabilă a acestei monede de a se înmulți.) Singura creștere a cantității de șilingi somalezi în timpul războiului civil a constat în bancnote contrafăcute, și chiar și numărul de falsuri de bună calitate era destul de limitat datorită talentului, echipamentului și materialelor necesare pentru fabricarea acestora. Din acest motiv, companiile somaleze, și chiar și unele bănci, acceptau uneori bancnote contrafăcute de calitate, dând astfel naștere unei situații uluitoare, după cum relatează o știre difuzată în acea perioadă: „Se pare că o imitație a ceva ce are deja valoare nominală poate avea propria valoare.”⁴⁹ E ca și cum o bancă ar accepta bani Monopoly falși – nu doar bani falși, ci bani falși falsificați.

Însă ce înseamnă de fapt fals în acest context? Rupile indiene rupte sunt adevărate, însă nu le putem folosi să cumpărăm o ceașcă de ceai. Șilingii somalezi – și, cu siguranță, șilingii somalezi falși – nu erau bani adevărați, în absența unui guvern care să-i declare monedă legală, însă îi puteam folosi să cumpărăm o ceașcă de ceai. Aici, ideea simplă devine complexă: dacă poți schimba ceva pe bunuri și servicii, acel ceva înseamnă bani. Dacă nu, nu. Există chiar și un continuum între aceste

concepte. Birourile de schimb africane oferă rate mai bune pentru bancnote noi de dolari americani decât pentru cele mai uzate. O bancnotă de 100 de dolari semnată de actualul secretar al Trezoreriei va avea o rată de schimb mai bună decât una semnată de John Snow (administrația Bush) sau Robert Rubin (administrația Clinton). Bancnotele curate și noi se schimbă la o rată mai bună decât cele vechi și murdare. Iar o singură bancnotă de 100 de dolari este mai valoroasă decât cinci bancnote de 20 de dolari.¹⁰

Lucrurile acestea nu au sens pentru oamenii care folosesc dolari în Statele Unite, însă există logică în aceste valori diferențiate în Africa. Publicația *Wall Street Journal* explică: „Unele birouri valutare și bănci se tem că bancnotele americane mai mari sunt contrafăcute. Alții nici nu se uită la bancnote mai mici. Alții nu vor să-și asume riscul de a nu putea da mai departe bancnotele vechi sau uzate. Iar alții pur și simplu nu vor să aibă de-a face cu acestea.”¹¹ Așa cum se întâmplă întotdeauna cu banii, comportamentul unor oameni afectează comportamentul altor oameni. Angajații unui vas de croazieră internațional, cu numeroase escale în porturile africane, au început să se plângă angajatorilor că sunt plătiți cu prea multe bancnote vechi – prea multe bancnote semnate de Robert Rubin și prea puține de Henry Paulson (secretarul Trezoreriei la momentul revoltei cu privire la modul de compensare).

Să ne gândim puțin. Toți banii – de la dolari la pungi de macrou – ar trebui să servească, în mod ideal, trei scopuri. În primul rând, banii sunt folosiți ca *unitate de cont*. Oamenii gândesc într-o anumită unitate monetară atunci când dau valoare lucrurilor. Să presupunem că dați interviu pentru o poziție de bază la o companie, iar aceștia vă spun că salariul de început constă în șase vite și unsprezece lăzi de portocale pe lună. E un salariu bun? Greu de spus la o primă vedere. Ca să înțelegi, veți transforma vitele și portocalele în dolari, moment în care salariul va avea sens. Unitatea de cont – fie că vorbim de dolari, yenii sau dinți de delfin – este ca un limbaj universal. Nimeni nu trebuie să calculeze câți morcovi va costa un pulover de lână, sau dacă o Toyota Corolla cu prețul afișat de douăzeci și șapte de televizoare cu ecran plat e mai convenabilă decât o

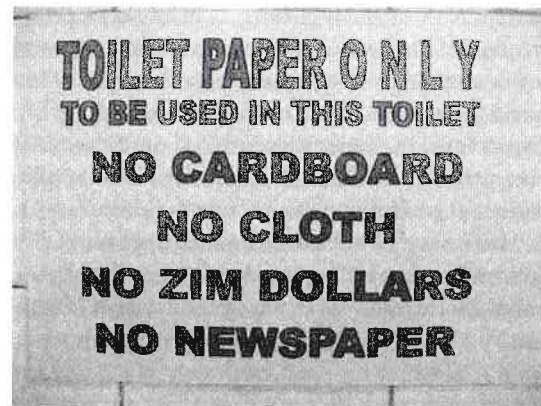
Honda Civic cu prețul de trei mii de manuale de introducere în economie. Transformăm totul în dolari și apoi comparăm. Chiar dacă moneda fizică dispare treptat, întotdeauna vom avea nevoie de o anumită unitate de cont pentru calcularea tranzacțiilor. Pot plăti cu cardul la Starbucks, în loc să plătesc cu numerar, însă gândesc tot în dolari și cenți atunci când mi se debitează cardul pentru o cafea mare.

În al doilea rând, banii sunt un *mijloc de tezaurizare*. Ne dau astfel o modalitate de a accepta plata pentru ceva anume acum și de a utiliza acea putere de cumpărare ulterior. Se poate ca frizerul din penitenciar să nu-și dorească ceva anume momentan, astfel încât, după fiecare tunsoare, acesta poate să-și pună la păstrare, în celulă, pungile de macrou. Oricine acceptă dolari ca plată poate fi destul de sigur că aceștia își vor păstra valoarea în viitorul apropiat. La fel am putea spune și despre sacii de orez sau de timbrele Forever (care pot fi folosite pentru a trimite o scrisoare de dimensiune standard oriunde în Statele Unite în orice moment din viitor, cu condiția să mai existe Serviciul Poștal al Statelor Unite). De-a lungul timpului, bunurile care au servit drept monedă au fost de regulă de tipul celor neperisabile, precum sarea, tutunul și pieile de animale, și nu al celor perisabile, precum merele, florile sau peștele proaspăt – din motive ușor de ghicit. Un frizer din penitenciar care ține macrou proaspăt în frizerie și-ar pierde imediat o bună parte din avere (și, probabil, mare parte din clienți).

Bineînțeles, exact acest lucru este și motivul pentru care intrigile monetare ale Coreei de Nord au fost atât de perfide. Limitând cantitatea de woni vechi care puteau fi schimbați pentru woni noi, guvernul a distrus ceea ce cetățenii presupuneau că ar fi fost o rezervă de valoare pentru viitor. Teancurile de woni depozitate în dulapuri reprezentau accesul la hrană, îmbrăcăminte, electronice și alte lucruri de valoare. Odată ce Liderul Suprem și-a proclamat hotărârea, teancurile n-au mai reprezentat decât simple grămezi de hârtie, numai bune pentru a face focul sau pentru a fi folosite ca hârtie igienică la toaleta din curte.* Un lucru similar s-a întâmplat și în închisorile ame-

* Referința la toaleta din curte nu este întâmplătoare. La apogeul hiperinflației din Zimbabwe în anii '90, o bancnotă de 1.000 de dolari avea o

ricane în 2004. Până atunci, țigările fuseseră moneda acceptată în spatele gratiilor, nu pungile de macrou. Însă, odată cu interzicerea fumatului în închisori și centrele de detenție, toți cei ce dețineau depozite majore de țigări s-au simțit probabil asemenea traderilor de pe piața neagră din Coreea de Nord: fără scăpare.

Utilizați doar hârtie igienică în această toaletă. Nu folosiți carton, pânză, dolari zimbabweeni sau ziare.

În cele din urmă, banii sunt folosiți ca *metodă de schimb*, adică pot fi utilizați pentru a efectua tranzacții cu relativă ușurință. În acest sens, banii de hârtie funcționează foarte bine. Un teanc de 100 de dolari ne vor încăpea numai bine în portofel și se pot schimba pentru aproape orice ne-am dori, legal sau ilegal, din Statele Unite și adesea și din alte țări. Aurul, argintul și alte metale prețioase au fost folosite ca metodă de schimb în numeroase țări. Telefoanele mobile cu cartelă prepaid sunt folosite drept bani în Africa. Minutele de pe telefoanele mobile pot fi transferate pe alte telefoane, pot fi schimbate în bani sau pot fi acceptate ca metodă de plată în magazine.¹² Minutele mobile au valoare intrinsecă. Bancnotele de 100 de dolari din

valoare mai mică decât o singură bucată de hârtie igienică, magazinele sud-africane fiind astfel nevoite să pună afișe care sfătuiau clienții să nu arunce în toaletă dolari zimbabweeni. (Fotografie de Eugene Baron.)